

ЕТНОСПЕЦИФІКА ТА ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КАЗОК

Северин А. В., студ. гр. ПРС-24,
Дегтярьова Л. І., ст. викл. СумДУ

Проблема перекладу казок пов'язана насамперед з особливостями їх художньої форми, стилістичних засобів та значної кількості зоонімів і антропонімів у її структурі. Часто перекладач надає текстові казки національного колориту. Намагання обов'язково «перебороти» чужу поетичну систему, оцінити її з погляду своєї національної літератури містить у собі і небезпеку. Адже від того, як уявляє собі перекладач еквівалентність самого перекладу, залежить результат і якість його практичної роботи.

Казковий світ, який захоплює, вражаючи незвичайністю та фантастичністю, має ряд спільних рис не лише в межах однієї національної традиції, але й на теренах ширшого, наприклад, всього індоєвропейського ареалу. Тож в українських казках виявляємо багато спільного з німецькими та російськими. З'ясовуючи причини таких збігів, дослідники докладно вивчили сюжетний склад багатьох національних традицій та створили покажчики усталених казкових сюжетів, засвідчивши дивовижну їх повторюваність в часі та просторі. Значна частина цих сюжетів - не запозичені однією традицією від інших, а радше успадковані від давніх часів і доносять до нас згадки про спосіб життя та мислення, про звичаї та обряди, сховані за пеленою віків.

Казки різних країн мають багато спільного. Національний характер будь-якого народу являє собою цілісну систему з властивою їй ієрархією якостей, рис, що домінують в спонукань, думок і дій, в культурі, стереотипах поведінки, властивих даної нації.

Казки про тварин вважаються найдавнішими творами казкового епосу. Лисиця, нім. Reineke Fuchs послужила предметом обширного епосу в Західній Європі: в Германії - це «Reinhart Fuchs». І у західноєвропейському тваринному епосі, і в наших казках, лисиця однаково представлена звіром пронирливим, підступним, хитрим, своєю хитрістю вона бере перевагу над іншими звірами, сильнішими, ніж вона - над вовком і ведмедем. У наших казках лисиця носить ряд прізвиськ: кума-лисиця, лисичка-сестричка, Лиса-Патрикеевна, Лизавета Ивановна і так далі. Вовк, вовчик-братик нім. Wolf, Graubart виступає вже з іншими рисами: він злий, жадібний, ненажерливий, але дурний і недогадливий; лисиця часто жартує над ним і обдурює його,

але вовк всякий раз знову дається їй в обман. І вовк і лисиця виступають в казках з різко визначеними рисами. Куди менше визначеним образом є ведмідь, нім. Bär – Bärchen: характерною рисою його є недогадливість.

Антропоморфізм був ґрунтом для стародавньої поезії і народної творчості в цілому. Межі антропоморфізму виявляються в образному мисленні, в сучасному мистецтві і літературі, наприклад в байках, в казках, де часто різним тваринам і речам приписуються людські властивості. Візьмемо, приміром, широко відомий у казках персонаж – Бабу-Ягу.

При перекладі німецьких казок на українську мову помітна відсутність стилістичних хитромудрощів. Ритмічна та інтонаційно-синтаксична структура перекладу досить точно відтворює німецький оригінал. Завдання перекладача - проявити достатньо художньої винахідливості, аби передати фразеологізми і експресивні засоби. Він має за мету, щоб перекладені ним казки звучали немов «свої» і легко сприймалися українським читачем. Зіштовхнувшись з необхідністю проникнення в жанрово-стильову систему німецької казки, перекладачеві не завжди вдається віднайти у ній рівноцінні мовні засоби для відображення традиційних українських казкових формул.

Труднощі виникають у зв'язку з перекладом українських імен та назв типу зайчик-побігачик, лисичка-сестричка, вовчик-братик, рак-неборак, коза-дереза, пан Коцький, Котигорошко та ін. Двочленні назви тварин передаються зі зменшувальним суфіксом у сполученні з прикметниками. Наприклад: ведмедик-братик – lieber Zottelbär; рак-неборак – lieber Krebs, зайчик-побігачик – Häschen-lauffeldlein, або Häschen, lieber Schnuppnäschen. У перекладі іноді пояснюється значення власної назви. Наприклад: Коза-дереза – Lügeziege; яйце-райце – Wunderei, проте при цьому втрачається вся оригінальність і казковість імені.

В результаті неправильно підбраного відповідника при перекладі змінюється й образ казкового персонажа: – А потім походились та й кажуть: « От який малий, а тільки-тільки нас усіх не поїв». – Endlich trafen sie alle zusammen und sprachen: «Das ist aber ein Teufelkerl ! Es fehlte nicht viel, und er hatte auch uns noch aufgefressen!» Хоча перекладач українських казок на німецьку мову не завжди дотримується вимог щодо відтворення стилю казки, але цей переклад є творчим.